

Róża – życie i śmierć

Magdalena Goik

Scenariusz interdyscyplinarnego projektu edukacyjnego do języka polskiego dla II etapu edukacyjnego – szkoła podstawowa

opracowany w ramach projektu:

„Tworzenie zestawów narzędzi edukacyjnych wspierających proces wychowania przedszkolnego i kształcenia ogólnego w zakresie rozwoju umiejętności uniwersalnych dzieci i uczniów oraz kompetencji kluczowych niezbędnych do poruszania się na rynku pracy”

dofinansowanego ze środków Funduszy Europejskich w ramach
Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój, 2.10 Wysoka jakość systemu oświaty

Warszawa 2022

Redakcja merytoryczna: Beata Gadomska
Redakcja językowa i korekta: Eduexpert sp. z o.o.
Projekt graficzny i projekt okładki: Eduexpert sp. z o.o.
Redakcja techniczna i skład: Eduexpert sp. z o.o.

Weryfikacja i odbiór niniejszej publikacji: Ośrodek Rozwoju Edukacji w Warszawie

w ramach projektu: *Weryfikacja i odbiór zestawów narzędzi edukacyjnych wspierających proces wychowania przedszkolnego i kształcenia ogólnego w zakresie rozwoju umiejętności uniwersalnych dzieci i uczniów oraz kompetencji kluczowych niezbędnych do poruszania się na rynku pracy*

dofinansowanego ze środków Funduszy Europejskich w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój, 2.10 Wysoka jakość systemu oświaty

Warszawa 2022

Ośrodek Rozwoju Edukacji
Aleje Ujazdowskie 28
00-478 Warszawa
ore.edu.pl

Publikacja jest rozpowszechniana na zasadach wolnej licencji Creative Commons –
Użycie niekomercyjne 4.0 Polska (CC-BY-NC).
creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.pl

1. Temat projektu

Róża – życie i śmierć

2. Osoby prowadzące projekt

2.1. Koordynator

Nauczyciel języka polskiego

2.2. Pozostali

Nauczyciel plastyki, pedagog/psycholog, nauczyciel biologii

3. Ramy czasowe

3.1. Początek projektu

Listopad

3.2. Zakończenie projektu

Grudzień

4. Cele projektu

4.1. Cele główne

- wyrabianie i rozwijanie zdolności rozumienia utworów literackich;
- doskonalenie umiejętności pracy zespołowej;
- rozwijanie kompetencji takich jak kreatywność, innowacyjność, analityczne myślenie;
- rozbudzanie ciekawości poznawczej uczniów oraz motywacji do nauki, a także umiejętności współodczuwania;
- zachęcanie do zorganizowanego i świadomego samokształcenia opartego na umiejętności przygotowania własnego warsztatu pracy;
- rozwijanie umiejętności posługiwania się technologią informacyjną w celu porządkowania pozyskanych informacji.

4.2. Cele szczegółowe

Katalog umiejętności jest zgodny z programem nauczania D. Szmidt *Myślę, odczuwam, wypowiadam się* oraz podstawą programową (Dz. U. 2017, poz. 356 z późn. zm.) – język polski poziom klas VII–VIII.

4.2.1. Cele kształcące. Uczeń:

- określa w tekstach problematykę egzystencjalną i poddaje ją refleksji, rozumie potrzebę refleksji nad śmiercią (I.7);
- określa wartości estetyczne tekstów literackich (I.8);
- wykorzystuje w interpretacji utworów literackich odwołania do wartości uniwersalnych związane z postawami społecznymi, narodowymi, religijnymi, etycznymi i dokonuje ich hierarchizacji (I.9);
- wykorzystuje w interpretacji tekstów literackich elementy wiedzy o historii i kulturze (I.10);
- wykorzystuje w interpretacji utworów literackich potrzebne konteksty (I.11);
- prezentuje swoje przemyślenia (refleksje) na temat problematyki zawartej w utworach (I.7);

- dostrzega i rozumie funkcjonowanie symbolu (w tym przypadku róży) w różnych obszarach i kontekstach (I.11);
- dostrzega powiązania i wzajemne wpływy pomiędzy różnymi kulturami, wyznaniem, religiami (sznury modlitewne: np. różaniec, czotka) (I.11);
- dostrzega i rozumie holistyczne podejście do ludzkiego zdrowia (I.11);
- charakteryzuje podmiot liryczny, narratora i bohaterów w czytanych utworach;
- określa tematykę oraz problematykę utworu; wskazuje wartości w utworze oraz określa wartości ważne dla bohatera (kl. IV–VI: I.1.1);
- nazywa wrażenia, jakie wzbudza w nim czytany tekst (kl. IV–VI: I.1.14);
- objaśnia znaczenia dosłowne i przenośne w tekstach (kl. IV–VI: I.1.15);
- opisuje doświadczenia bohaterów literackich i porównuje je z własnymi (kl. IV–VI: I.1.1);
- przedstawia własne rozumienie utworu i je uzasadnia (kl. IV–VI: I.1.17);
- wykorzystuje w interpretacji tekstów doświadczenia własne oraz elementy wiedzy o kulturze; rozumie, czym jest adaptacja utworu literackiego (np. filmowa, sceniczna, radiowa), oraz wskazuje różnice między tekstem literackim a jego adaptacją (kl. IV–VI: I.2.10);
- dokonuje odczytania tekstów poprzez przekład intersemiotyczny (kl. IV–VI: I.2.12);
- w zadaniach plastycznych interpretuje obserwowane przedmioty, motywy i zjawiska, stosując środki wyrazu zgodnie z własnym odczuciem; w wyższych klasach podejmuje również próby rysunkowego studium z natury (plastyka);
- rozpoznaje i nazywa wybrane emocje oraz uczucia: radość, smutek, strach, wstręt, zdziwienie, gniew, akceptacja, duma, miłość, nienawiść, przyjemność, przykrość, poczucie szczęścia, poczucie wstydu, poczucie winy, zazdrość (etyka);
- posługuje się nazwami emocji i uczuć do opisywania przeżyć własnych oraz przeżyć innych osób w kontekście różnych doświadczeń moralnych; wykorzystuje te pojęcia do charakteryzowania przeżyć, działań i postaw bohaterów powieści, opowiadań, filmów, spektakli teatralnych, gier komputerowych (etyka);
- wykorzystuje pojęcia dyskursu etycznego do analizowania przeżyć, działań i postaw bohaterów powieści, opowiadań, filmów, spektakli teatralnych, gier komputerowych (etyka);
- objaśnia, czym są: szacunek, przyjaźń, życzliwość, altruizm, troska, bezinteresowność, wolontariat, koleżeństwo, wdzięczność, współczucie, empatia, zaufanie (etyka);
- opisuje cechy populacji (liczebność, zagęszczenie, rozrodczość, śmiertelność, struktura przestrzenna, wiekowa i płciowa) oraz dokonuje obserwacji liczebności, rozmieszczenia i zagęszczenia wybranego gatunku rośliny zielnej w terenie (róży) (biologia);
- wyjaśnia, co to znaczy, że przyroda jest dobrem (wartością) (biologia);
- poznaje podstawowe pojęcia oraz terminy służące do opisywania języka i językowego komunikowania się ludzi;
- uczestniczy w kulturze polskiej i europejskiej, szczególnie w jej wymiarze symbolicznym i aksjologicznym.

4.2.2. Cele wychowawcze. Uczeń:

- rozwija swoje zainteresowania, wykorzystując naturalną ciekawość świata;
- jest odpowiedzialny za pracę swojej grupy oraz za swoje indywidualne zaangażowanie, współpracuje w grupie, uczy się kompromisu, rozwiązywania konfliktów;

- kształtuje umiejętności językowe, podejmując dyskusje z rówieśnikami, uczy się eksponować własne zdanie;
- rozwija samodzielność, kreatywność, umiejętność myślenia analitycznego i wnioskowania;
- stawia pytania i poszukuje na nie odpowiedzi;
- dzieli się swoją wiedzą z rówieśnikami;
- kształtuje umiejętność oceniania pracy swojej i innych, uczy się wyrażania własnych opinii i słucha opinii rówieśników;
- dostrzega interdyscyplinarność nauki i sztuki.

4.2.3. Cele szczegółowe dla uczniów – cele w języku ucznia

Po zakończeniu projektu:

- podzielił się swoimi przemyśleniami na temat uczuć bohaterów literackich w obliczu śmierci;
- określił walory estetyczne poznanych tekstów literackich;
- dostrzeżesz w tekstach literackich wartości uniwersalne, takie jak szacunek dla drugiego człowieka, towarzyszenie osobom cierpiącym;
- przeciwiczyś wyszukiwanie potrzebnych informacji i ich odpowiednie przetwarzanie oraz wykorzystywanie;
- wykorzystasz informacje historyczne, biograficzne, kulturowe do omówienia dzieła literackiego;
- zrozumiesz potrzebę refleksji nad śmiercią;
- nauczysz się posługiwać symbolami w interpretacji tekstów kultury (np. symbolem róży);
- rozpoznasz i nazwiesz wybrane emocje oraz uczucia: radość, smutek, strach, wstręt, zdziwienie, gniew, akceptacja, duma, miłość, nienawiść, przyjemność, przykrość, poczucie szczęścia, poczucie wstydu, poczucie winy, zazdrość (etyka);
- wykorzystasz te pojęcia do charakteryzowania przeżyć, działań i postaw bohaterów powieści, opowiadań, filmów, spektakli teatralnych, gier komputerowych (etyka);
- objaśnisz, czym są: szacunek, przyjaźń, życzliwość, altruizm, troska, bezinteresowność, wolontariat, koleżeństwo, wdzięczność, współczucie, empatia, zaufanie (etyka);
- dokonasz obserwacji liczebności, rozmieszczenia i zagęszczenia wybranego gatunku rośliny zielnej w terenie (róży) oraz jej opisu (biologia);
- wyjaśnisz, co to znaczy, że przyroda jest dobrem (wartością) (biologia).

5. Treści kształcenia

Projekt interdyscyplinarny *Róża – życie i śmierć* łączy treści nauczania z zakresu czytelnictwa, wiedzy o literaturze i kulturze oraz kształcenia językowego (język polski), biologii, etyki i religii. Dzięki temu umożliwia kształcenie następujących kompetencji kluczowych: kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji, kompetencje cyfrowe, kompetencje osobiste i społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się, kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

Niektóre z treści są ważne z punktu widzenia potrzeb na rynku pracy, np. samodzielne pozyskiwanie informacji (kompetencje cyfrowe), współpraca w grupie (kompetencje osobiste i społeczne), umiejętność radzenia sobie z trudnymi emocjami i uczuciami.

5.1. Przedmiot I – język polski

Na liście lektur dla klasy VIII w podstawie programowej znajdują się *Mały Książę* – jako lektura obowiązkowa oraz *Oskar i pani Róża* – jako lektura uzupełniająca. W projekcie przewiduje się przeczytanie obu lektur lub tylko *Małego Księcia*, można także pokazać uczniom filmową i teatralną adaptację *Oskara i pani Róży*, co pozwoli im rozwinąć umiejętność świadomego i uważnego odbioru filmu i spektaklu (I.2.13).

Uczniowie po zapoznaniu się z tymi historiami streszczają je, odszukując wspólne elementy oraz wartości (III.1.4), a następnie opowiadają o emocjach, jakie budzą w nich opowieści (I.1.17).

Uczestnicy projektu czytają, analizują (I.1.15; I.2.2) i uczą się recytować wiersze: *Róża* T. Różewicza, *Nic dwa razy* W. Szymborskiej, *Róża świata* K.K. Baczyńskiego, *Róża* M. Pawlikowskiej-Jasnorzewskiej (III.2.2).

5.2. Lekcja z psychologiem

Na lekcji wprowadzamy uczniów w świat wartości ludzkiego życia, ale także emocji i uczuć, takich jak smutek, radość, gniew, miłość, przykrość, strach (także strach przed śmiercią). Uczniowie mogą przypisywać uczucia i emocje omawianym postaciom literackim. Na lekcji zaproszony psycholog opowiada o tym, jak rozmawiać z ludźmi chorymi, jakie naturalne uczucia i emocje odczuwa człowiek, który traci kogoś bliskiego, i jak można sobie z nimi radzić. To działanie umożliwi realizację zadań szkoły ujętych w preambule do podstawy programowej: „Zadaniem szkoły jest ukierunkowanie procesu wychowawczego na wartości...”.

5.3. Przedmiot III – biologia

Na lekcji biologii można zorganizować wycieczkę edukacyjną do rosarium (jeśli jest w pobliżu) lub do parku i oglądać występujące tam gatunki róż (biologia: II.5.5).

Zagadnienie przyrody jako dobra (wartości) można omówić zarówno na lekcjach biologii (biologia: VIII.1, 4), jak i etyki (etyka: V.1), a także religii.

Na lekcję można zaprosić kosmetologa, który opowie o sposobach używania produktów pochodzących z róży do produkcji kosmetyków, co wzmocni oddziaływanie projektu o działania prohygieniczne i prozdrowotne, zgodne z zapisami Preambuły do podstawy programowej: „Zadaniem szkoły jest kształtowanie postaw prozdrowotnych uczniów, w tym wdrożenie ich do zachowań higienicznych, bezpiecznych dla zdrowia własnego i innych osób...”.

6. Charakterystyka odbiorców

6.1. Typ szkoły

Szkoła podstawowa

6.2. Wiek uczniów

Uczniowie w wieku 14–15 lat

6.3. Klasa

VIII, II etap edukacyjny

6.4. Zróźnicowanie potrzeb i umiejętności

Projekt jest bardzo rozbudowany i ukierunkowany ku uniwersalnym wartościom, dlatego każdy z uczniów znajdzie w nim coś dla siebie. Można wykorzystać tylko niektóre jego części (np. w sytuacji nauczania zdalnego). Przedsięwzięcie to zakłada różne rodzaje aktywności intelektualnej i twórczej, co umożliwia czerpanie z wielu zasobów osobistych uczniów. Porusza tematy etyczne i psychologiczne, związane z naukami biologicznymi (także kosmetologią), w związku z tym odpowiada na potrzeby uczniów o różnych zainteresowaniach i zdolnościach.

Scenariusz projektu został przygotowany do programu D. Szmidt *Myślę, odczuwam, wypowiadam się*, który proponuje holistyczne podejście pedagogiczne. Jak pisze autorka: „program [...] jest oparty na założeniach edukacji holistycznej, zgodnie z którymi nauczyciel powinien zadbać, aby uczniowie rozumieli szeroko pojęty świat, odnajdowali siebie w zmieniających się warunkach towarzyszących ich rozwojowi” (Szmidt 2019: 3). Niniejszy projekt interdyscyplinarny uwzględnia to założenie, odnosząc się do różnych sfer ludzkiej aktywności. Jego intencją jest też wskazanie, że rozmaite dziedziny wpływają na siebie nawzajem i na sposoby postrzegania świata. Zatem podniesienie poziomu wyedukowania w jednej sferze wpływa także na wzrost wiedzy w innej. Ponadto projekt ten bazuje na zasadach edukacji włączającej, która zakłada, że każdy z uczniów znajdzie w nim obszar zgodny z jego zainteresowaniami.

Ważny jest odpowiedni podział na grupy, dzięki czemu uczniowie wzmacniają nawzajem swoje mocniejsze strony i niwelują słabsze. Trzeba także pamiętać o uczniach o specjalnych potrzebach, np. osobach słabowidzących, dla których należy zastosować specjalnej wielkości czcionkę w przygotowywanych tekstach. Szczególnie mocno należy zachęcać do współpracy uczniów z problemami w nawiązywaniu relacji społecznych, którzy np. mogą samodzielnie wyszukiwać informacje, a następnie dzielić się nimi z pozostałymi uczniami. Trzeba też zwrócić uwagę na osoby o wysokiej wrażliwości, które głęboko przeżywają wszelkie emocje, i zadbać o to, aby w tym projekcie mogły pokazać swój sposób odczuwania i widzenia wartości, o których jest mowa, ponieważ – jak wykazują badania – osoby z wysoką wrażliwością widzą ludzkie emocje w szerokiej perspektywie. Podczas realizacji projektu należy wykazać szczególną ostrożność wobec uczniów, którzy doświadczyli traumy związanej z ciężką chorobą lub śmiercią w rodzinie. Takiemu uczniowi należy stworzyć możliwość podzielenia się swoimi przemyśleniami lub chwilowego wycofania się z aktywności trudnej dla niego emocjonalnie. Czasem warto pomyśleć o wsparciu psychologa.

6.5. Inne cechy odbiorców

Korzyści z udziału w projekcie odnoszą wszyscy biorący w nim udział uczniowie o różnych uzdolnieniach i kompetencjach społecznych. Ci, którzy lubią mówić, mogą przygotować wypowiedź ustną wzorowaną na opowiadaniach Małego Księcia – podróż na inną planetę, która przynosi jakąś prawdę o życiu, lub wzorowaną na historiach, które pani Róża opowiada Oskarowi.

Uczniowie zainteresowani biologią, przyrodą, kosmetologią przygotowują wypowiedź pisemną na temat oddziaływania róży na organizm człowieka (kosmetologia, aromaterapia, ziołolecznictwo).

Ucniowie przygotowują prezentację multimedialną na ten temat: Róża dla ciała i ducha.

Oba teksty literackie odnoszą się do problemu śmierci, dzięki czemu uczniowie dostrzegają potrzebę refleksji na temat śmierci, a co za tym idzie, nad świadomym życiem zarówno z perspektywy osoby wierzącej, jak i niewierzącej.

7. Formy i metody realizacji projektu

Główną metodą pracy będzie metoda projektu, ponieważ jest aktywizująca, a jednocześnie pozwala zaangażować się wszystkim uczniom, daje poczucie sprawczości w osiągnięciu efektu końcowego. Projekt został pomyślany tak, aby mógł być zrealizowany w trybie stacjonarnym, hybrydowym lub w trybie zdalnym. Taka metoda pracy wyzwala kreatywność, kształtuje umiejętność pracy w zespole, komunikację, współpracę oraz ma za zadanie przygotowanie u uczniów odpowiedniej postawy w zetknięciu z doświadczeniem śmierci oraz trudnymi emocjami związanymi z nią. Dzięki temu uczniowie, oprócz poznawania książek z kanonu lektur szkolnych, będą mieli okazję uczyć się nazywania uczuć – swoich i bohaterów opowieści.

7.1. Formy pracy

W projekcie wykorzystujemy zarówno pracę samodzielną, jak i pracę w grupach, pracę twórczą oraz etyczną refleksję nad wartościami. Efektem końcowym jest przygotowanie wieczornicy dla rodziców, opiekunów, członków rodziny pt. *Opowiem Ci o Róży*, w której mogą wziąć udział wszyscy uczniowie niezależnie od osobistych uzdolnień.

7.2. Metody pracy

Metoda projektu służy także temu, aby budzić kreatywność, doskonalić umiejętność pracy w zespole, komunikację, współpracę, a także refleksję nad wartościami. Kształtuje więc wszystkie kluczowe kompetencje niezbędne w społecznym funkcjonowaniu w dorosłym życiu na rynku pracy. Nacisk położony jest na umiejętność nazywania uczuć i stanów emocjonalnych, co koresponduje z programem nauczania *Myślę, odczuwam, wypowiadam się* (Szmidt 2019: 24). Chodzi tu też o osvajanie trudnych uczuć, jak smutek, żal, żałoba, strach przed śmiercią, poprzez nazywanie uczuć bohaterów literackich i opowiadanie o nich.

7.3. Metody pracy – realizacja celów edukacyjnych

„Myślą przewodnią programu *Myślę, odczuwam, wypowiadam się* jest wspieranie dzieci i młodzieży w procesie nabywania kompetencji umożliwiających formułowanie wypowiedzi ustnych i pisemnych zgodnie z intencjami uczniów oraz ich odczuciami. Nieumiejętność trafnego wyrażania własnych myśli i stanów emocjonalnych niekorzystnie wpływa na szeroko pojęty rozwój młodego człowieka” (Szmidt 2019: 4), dlatego w scenariuszu szczególnie preferuje się metody skupione na rozmowach, rozważaniach, dyskusjach opartych na samodzielnych i omówionych w grupach refleksjach. Wszystkie te metody sprzyjają kształceniu umiejętności przydatnych w życiu dorosłym i na rynku pracy. Realizacja projektu umożliwia kształcenie u uczniów wszystkich kompetencji kluczowych, a zwłaszcza w zakresie rozumienia i tworzenia informacji, świadomości i ekspresji kulturalnej, w zakresie kompetencji przyrodniczych i cyfrowych. Zastosowane metody można dostosować do warunków pracy zdalnej.

Dyskusje, recytacje są możliwe do wykorzystania podczas zajęć w świecie Internetu (z wykorzystaniem platform edukacyjnych takich jak Zoom, Google Meet czy Microsoft Teams). Uczniowie mogą też dokonać prezentacji efektów swojej pracy online.

Metody:

- czytanie lektur (lub jednej z nich) oraz wybranych wierszy, analiza przeczytanych tekstów, wyrażanie własnych refleksji na ich temat;
- omawianie utworów literackich (prozatorskich oraz poetyckich);
- praca z tekstem ikonicznym (obrazy) i ze słownikiem (słowniki symboli);
- dyskusja, swobodne wypowiedzi uczniów (lekcja języka polskiego, spotkanie z psychologiem, a następnie poprzez omawianie przeczytanych tekstów);
- uczenie kontekstowe – wykorzystywanie w interpretacji tekstów literackich elementów wiedzy o historii i kulturze, kontekstów, np. biograficznego, historycznego, historycznoliterackiego, kulturowego, filozoficznego; wykonanie lapbooka lub leporello;
- ćwiczenia słownikowe: wyrażanie refleksji na temat problematyki zawartej w utworach, osobisty namysł nad przeczytanymi utworami; wypowiadanie własnych przemyśleń i nazywanie uczuć;
- analiza utworów: prozy, wierszy, modlitwy;
- recytacje wierszy i fragmentów prozy;
- wycieczka edukacyjna (w przypadku pracy zdalnej może odbyć się wirtualnie);
- spotkania z ciekawymi ludźmi – wykład i pogadanka (psycholog, kosmetolog);
- refleksja nad wartościami w ludzkim życiu, także poprzez spotkanie z kosmetologiem;
- charakteryzowanie podmiotu lirycznego, narratora i bohaterów w czytanych utworach;
- zadawanie aktywizujących pytań, podejmowanie nad nimi wspólnej refleksji oraz poszukiwanie odpowiedzi; również uczniowie powinni zadawać pytania i wspólnie z nauczycielem znajdować na nie odpowiedzi;
- tworzenie przez uczniów własnej prezentacji pt. *Róża dla ciała i ducha* (na podstawie wspólnych przemyśleń i wniosków, ale także informacji pozyskanych podczas pracy w grupie, np. wyszukiwanie informacji w Internecie czy atlasach przyrodniczych);
- oglądanie adaptacji filmowej lub teatralnej *Oskara i pani Róży*;
- ćwiczenia słownikowe: objaśnianie, czym są: szacunek, przyjaźń, altruizm, troska, bezinteresowność, wolontariat, wdzięczność, współczucie, empatia, zaufanie (etyka);
- tworzenie opowiadania;
- dyskusja plenarna – włączenie przyrody w zasób ogólnoludzkich wartości i wskazanie na konieczność troski o środowisko przyrodnicze;
- praca w chmurze – w przypadku pracy zdalnej (gromadzenie materiałów na platformach Zoom, Microsoft Teams itp.).

Metody pracy – realizacja celów wychowawczych:

- badanie stopnia rozumienia przeczytanych informacji poprzez pytania kontrolne, np. skąd to wiesz? gdzie można znaleźć tę informację? które decyzje bohatera o tym świadczą itp.;
- zorganizowanie dyskusji w grupach w taki sposób, że każdemu zespołowi przydziela się jedną emocję do refleksji (uczniowie mogą pracować na przykład za pomocą mapy myśli), a następnie liderzy dzielą się przemyśleniami swojej grupy;
- ukierunkowana praca z tekstem jako sposobność do rozpoznawania uczuć i emocji, nazywania przeżyć, dyskusja z całą klasą dotycząca interpretacji dzieła literackiego,

adaptacji filmowej lub teatralnej oraz formułowanie własnych refleksji na lekcjach etyki/religii (zob. Szmidt 2019: 28);

- elementy dramy – np. wcielanie się w któregoś z bohaterów lub narratora, który opowiada tak, aby wzbudzić emocje u słuchaczy, a następnie rozmowa na temat uczuć bohaterów literackich oraz słuchaczy (zob. Szmidt 2019: 28);
- praca zdalna: poszukiwanie informacji w Internecie, tworzenie folderów z informacjami na dysku w chmurze podczas lekcji online, tak aby wszyscy uczestnicy mieli do nich dostęp, tworzenie prezentacji;
- ćwiczenia językowe, formułowanie argumentów podczas dyskusji z rówieśnikami, eksponowanie własnego zdania;
- stawianie pytań i poszukiwanie na nie odpowiedzi na podstawie tekstu;
- praca metodą projektu (samodzielne poszukiwanie informacji, stosowanie zasad współpracy w grupie oraz pomiędzy grupami, docenianie pracy własnej i szacunek dla pracy innych – zgodnie z metodą głasków (Szmidt 2019: 24–25);
- prezentowanie wyników pracy na forum klasy / przed publicznością składającą się z rodziców, opiekunów i nauczycieli.

Należy uwzględnić potrzeby dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi (SPE). W tym celu nauczyciel powinien czuwać nad pracą w grupach i w razie potrzeby wspomagać dyskretnie uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Wśród przydatnych w tym projekcie działań autorka programu *Myślę, odczuwam, wypowiadam* się wymienia m.in. następujące:

- w celu wdrażania do rozumienia krótkich i dłuższych tekstów czy poleceń – stopniowanie trudności zadań,
- niewymaganie czytania głośnego na forum klasy / grupy / przed publicznością,
- ciągłe uświadamianie uczniom konieczności pracy nad czytelnością i poprawnością notatek,
- w celu wspierania uczniów w procesie samokształcenia ukierunkowywanie w pracy nad stopniowym przyswajaniem materiału nauczania, wskazywanie sposobów sporządzania notatek, również wyszukiwania, selekcji i porządkowania informacji,
- wydłużanie czasu na odpowiedź, a także wspomaganie uczniów podczas wypowiedzi,
- dostrzeżenie pracy uczniów na lekcji,
- docenianie na forum klasy aktywności i chęci współpracy z nauczycielem,
- stwarzanie okazji do osiągnięcia poczucia sukcesu przez uczniów,
- stworzenie w grupie tutoringów rówieśniczego dla uczniów, którzy potrzebują pomocy (zob. Szmidt 2019: 25–27).

8. Sposób realizacji projektu edukacyjnego

8.1. Zainicjowanie projektu

Projekt zostanie zainicjowany w drugiej połowie września. Nastąpi to w porozumieniu z nauczycielami biologii oraz psychologiem, można wprowadzić elementy etyki, dlatego też potrzebne jest spotkanie nauczycieli tych przedmiotów w celu uzgodnienia zasad współpracy.

Następnie nauczyciele zapoznają uczniów z metodą pracy, zachęcają ich do udziału w projekcie oraz zapoznają ze sposobem jego realizacji.

8.2. Spisanie regulaminu/kontraktu

Na pierwszym spotkaniu, pod kierunkiem prowadzącego projekt nauczyciela języka polskiego oraz we współpracy z pozostałymi nauczycielami, nastąpi spisanie kontraktu z uczniami, w którym ustalone zostaną zasady współpracy uczniów w grupach. Należy także dokonać podziału na zespoły, które powinny być dobierane symetrycznie pod względem osobowości ich członków, by każdy miał lidera, a osoby z dysfunkcjami znalazły się w różnych grupach.

Nauczyciele zapoznają uczniów z głównymi zasadami pracy metodą projektu, zwracając uwagę na odpowiedzialność uczniów za samodzielne wykonanie swojego zadania oraz wspólny efekt końcowy. Omówione zostaną również zasady współpracy w grupach oraz liderów grup przy ustalaniu ostatecznego efektu projektu, którym będzie wieczornica dla rodziców i opiekunów.

8.3. Podział na grupy

Uczniowie dzielą się na grupy zgodnie ze swoimi zainteresowaniami, uzdolnieniami i preferencjami, a także wybierają liderów. Uczniowie dzielą się na grupy tematyczne:

- **Róże dla ducha** – symbolika koloru róż, różaniec, litanie do Matki Bożej, Matka Boża jako róża mistyczna, symbolika róż w różnych religiach – uczniowie szukają na ten temat informacji, ilustracji, ciekawostek, zbierają informacje w jednym folderze, a następnie tworzą slajdy do prezentacji.
- **Różane opowieści** – *Oskar i pani Róża*, *Mały Książę* – uczniowie przygotowują wypowiedzi lub teksty na temat przeczytanych lektur, gromadzą materiały np. w formie lapbooka lub leporello, wykorzystując wcześniejsze informacje i dyskusje podczas lekcji polskiego i rozmów z psychologiem.
- **Róże jak malowane** – malarstwo i historia sztuki – uczniowie zainteresowani historią sztuki mogą stworzyć dodatkową grupę (mimo że nie ma zajęć artystycznych w klasie VIII), wyszukać informacje i stworzyć slajdy ukazujące np. róże w malarstwie religijnym, martwej naturze.
- **Róże dla ciała** – medycyna naturalna, ziołolecznictwo, kosmetologia, na podstawie wcześniejszych informacji w tej grupie uczniowie przygotowują informację o róży jako roślinie oraz o jej wykorzystaniu do celów kosmetycznych, leczniczych czy kulinarnych.
- **Słowa z płatków róż** – członkowie grupy przygotowują recytację wierszy: *Róża* T. Różewicza, *Nic dwa razy* W. Szymborskiej, *Róża świata* K.K. Baczyńskiego, *Róża* M. Pawlikowskiej-Jasnorzewskiej.
- **Różane tworzywo** – w tej grupie uczniowie tworzą własną opowieść o róży, która zostanie odczytana podczas wieczornicy.

Nauczyciel w trakcie podziału powinien zadbać o uczniów ze SPE, dyskretnie czuwając nad tym, by trafili do różnych grup, ale zgodnie z ich zainteresowaniami, zdolnościami, by w trakcie prac, bazując na swoich mocnych stronach, mogli wzmacniać te słabsze.

8.4. Przygotowanie harmonogramu pracy i podział zadań

Nauczyciel wraz z uczniami przygotowuje harmonogram pracy i podział zadań. Większość działań będzie się odbywała w grupach, jednak niektóre zostaną omówione wspólnie z całą klasą. Uczniowie samodzielnie rozdzielają prace wewnątrz grupy, jednak konsultują te decyzje z nauczycielem.

Trzeba pamiętać, żeby uczniowie ze SPE znaleźli się w grupach, w których będą mogli otrzymać pomoc rówieśniczą.

Działania związane z całą klasą to:

- spotkanie z psychologiem, który będzie opowiadał, jak rozmawiać o śmierci;
- spotkanie z nauczycielem etyki/religii i rozmowa o wartościach;
- spotkanie z kosmetologiem: o przydatności róży w kosmetologii.

Następnie, po teoretycznym wprowadzeniu, uczniowie dzielą się na grupy, w których będą pracować. Ich celem jest przygotowanie wspólnej, spójnej pod względem przekazywanych treści wieczornicy, więc liderzy grup będą się musieli ze sobą kontaktować. Należy zwrócić uwagę, że nie wszystkie działania w przestrzeni życia społecznego podlegają rywalizacji; że są działania, które wymagają współpracy i są przygotowywane dla kogoś, ich celem jest sprawienie komuś radości, okazanie, że jest dla nas ważny, że jego obecność w naszym życiu jest istotna. Takie podejście jest spójne z wymową przeczytanych lektur. Przy tym podejściu także łatwo jest wprowadzić wszelkie działania związane z tutoringiem rówieśniczym dla uczniów ze SPE.

8.5. Realizacja projektu

1. Czytanie lektur: *Mały Książę* oraz *Oskar i pani Róża*.
2. Oglądanie adaptacji *Oskara i pani Róży*.
3. Czytanie wierszy i ich analiza.
4. Uczestniczenie w spotkaniach z psychologiem, kosmetologiem, (ewentualnie także katechetą i nauczycielem etyki).
5. Jeśli zajęcia odbywają się stacjonarnie, uczniowie mogą wybrać się z nauczycielem biologii do parku, ogrodu botanicznego lub rosarium. W tym wypadku należy zadbać o to, by każdy uczeń, w tym niepełnosprawny, mógł uczestniczyć w wyprawie, upewnić się, czy nie istnieją bariery wykluczające uczniów z tej aktywności. Jeśli istnieją i nie można ich w jakikolwiek sposób pokonać, lepiej zrezygnować z tej wycieczki lub zastąpić ją wyprawą w inne miejsce, dostępne dla uczniów niepełnosprawnych. Możliwa jest także wycieczka wirtualna. Jeśli zajęcia odbywają się zdalnie, można skorzystać z wirtualnych wycieczek, które oferuje m.in. Śląski Ogród Botaniczny.
6. Uczniowie dzielą się na grupy i pracują w nich, przygotowują opowieści, prace plastyczne, recytację wierszy, informacje praktyczne o przydatności róży w kosmetologii, diecie, przepisach kulinarnych (jeśli wieczornica będzie odbywała się stacjonarnie, uczniowie mogą przygotować herbatę z różą, pączki z różą; jeśli natomiast będą to zajęcia zdalne, można przygotować przepisy).

8.6. Prezentacja wyników

Prezentacja w wyników w zależności od tego, czy będą to zajęcia zdalne, czy stacjonarne:

1. Zajęcia stacjonarne: w przestrzeni klasy uczniowie mogą zaaranżować wystawę, ustawić stoliki w stylu kawiarnianym, przy których będą siedzieli goście, należy też wyodrębnić scenę, gdzie uczniowie będą prezentować swoje opowieści i recytować wiersze. Goście mogą zostać poczęstowani herbatą z różą i/lub pączkiem z różą.

2. Zajęcia zdalne: uczniowie przedstawiają swoje prace w prezentacji multimedialnej, recytują wiersze i opowiadają historie, a zaproszeni goście otrzymują przepisy z różą.

8.7. Ewaluacja

Ewaluacja jest końcowym etapem projektu. Uczniowie są oceniani za zaangażowanie, włożoną pracę. Na tym etapie edukacji można omówić z uczniami ich wyniki, ale także sposób pracy w czasie trwania projektu oraz jego efekty.

Proponuje się, by uczniowie zostali ocenieni przez nauczyciela we współpracy z liderem grupy za pracę grupową.

Karta oceny pracy grupowej

Imię i nazwisko ucznia

W jakim stopniu uczeń angażował się w zaplanowane prace? (od 1 do 6)

- Czy terminowo wywiązywał się z zaplanowanych działań? TAK / NIE ZAWSZE / NIE
- Czy chętnie dzielił się pomysłami? TAK / NIE ZAWSZE / NIE
- Czy zachowywał kulturę dyskusji? TAK / NIE ZAWSZE / NIE
- Czy chętnie współpracował? TAK / NIE ZAWSZE / NIE
- Uwagi nauczyciela (mocne strony i trudności oraz kierunki rozwoju)

.....

Zgodnie z zasadami ujętymi w programie *Myślę, odczuwam, wypowiadam się* (Szmidt 2019: 32) preferuje się ocenianie udziału w projekcie przy pomocy informacji zwrotnej, a nie oceny. Wpłynie to korzystnie na wzrost samooceny ucznia, co jest szczególnie ważne w kontekście oceniania kształtującego. Umożliwi to także nauczycielowi indywidualne podejście do każdego ucznia i uwzględnienie trudności ucznia ze SPE.

Karta informacji zwrotnej dla ucznia

Imię i nazwisko ucznia

- Podczas realizacji projektu wykonałeś(-aś)
- W pracy w grupie wykazałeś(-aś) się
- We współpracy w grupie popracuj jeszcze nad
- Twoje mocne strony to
- Popracuj nad

Powstające wytwory pracy uczniowskiej wymagające oceny wyrażonej stopniem (np. recytacja, opowiadanie, prezentacja) zaleca się oceniać zgodnie ze wskazaniami programu *Myślę, odczuwam, wypowiadam się* (Szmidt 2019: 33–38) i obowiązującymi w szkole zasadami oceniania z uwzględnieniem ich dostosowania dla uczniów ze SPE (np. nieocenianie lub łagodniejsze kryteria za błędy ortograficzne i interpunkcyjne).

Po zakończonym projekcie uczniowie wypełniają ankietę ewaluacyjną, w której odpowiadają na pytania, co im się najbardziej podobało, co im sprawiało trudności, i oceniają swoje zaangażowanie w skali od 1 do 5.

▪ Jestem zadowolony(-a) z udziału w projekcie	1	2	3	4	5	6
▪ Dowiedziałem(-am) się czegoś nowego	1	2	3	4	5	6
▪ Zdobyłem(-am) nową wiedzę	1	2	3	4	5	6
▪ Sądzę, że wiedza, którą zdobyłem(-am), będzie	1	2	3	4	5	6
▪ Jestem zadowolony(-a) ze współpracy w grupie	1	2	3	4	5	6
▪ Byłem(-am) zaangażowany(-a) w wykonanie projektu	1	2	3	4	5	6
▪ Jestem zadowolony(-a) z roli pełnionej w projekcie	1	2	3	4	5	6

9. Regulamin/kontrakt

Kontrakt dla uczniów powinien zawierać następujące informacje:

- **Tytuł projektu:** Róża – życie i śmierć;
- **Cele ogólne:** rozwijanie współpracy, refleksja nad wartością życia, refleksja nad śmiercią, przygotowanie wieczornicy dla gości (rodziców, opiekunów);
- **Zakres prac projektowych:** odbiorcami są uczniowie klas VIII;
- **Treści kształcenia:** język polski, historia sztuki, etyka, religie chrześcijańskie, czytelnictwo, wiedza o kulturze, biologia;
- **Termin rozpoczęcia i zakończenia projektu:** połowa września/ początek listopada;
- **Uczestnicy projektu:** projekt wykonywany przez klasę VIII;
- **Koordinator projektu:** nauczyciel języka polskiego
- **Zobowiązania:**

1. Wykonuj sumiennie i terminowo powierzone zadania.
 2. Przestrzegaj zasad dobrej współpracy.
 3. Szanuj czas, bądź punktualny.
 4. Pomagaj innym.
 5. Jeśli nie możesz sobie poradzić z zadaniem, poproś o pomoc nauczyciela.
- (Listę zobowiązań można dowolnie modyfikować w zależności od potrzeb uczniów).

Uczniowie dobierają się w grupy. Nauczyciele towarzyszą uczniom w przygotowaniu wieczornicy.

- **Kryteria oceny:** Ocena opisowa jest oceną indywidualną dla każdego ucznia oraz oceną grupy – ocenia się zaangażowanie, umiejętność współpracy, kreatywność, podejmowanie refleksji, wypowiedzianie z szacunkiem i empatią własnego zadania.

Nauczyciel języka polskiego ocenia opowieści i recytację wierszy, nauczyciel plastyki prace plastyczne, prace dotyczące modlitwy czy róży w diecie i kosmetyce, oceniają wspólnie katecheta, nauczyciel etyki i biologii.

Do wystawiania oceny można zaprosić liderów grup, którzy w ten sposób uczą się także sprawiedliwie i merytorycznie oceniać pracę innych.

- **Data zawarcia kontraktu:** połowa września
- **Zasady pracy w grupach:**

- a) każdy terminowo wywiązuje się ze swoich zdań w grupie;
- b) rozmawiamy ze sobą z szacunkiem;
- c) z uwagą słuchamy siebie nawzajem;
- d) dyskutujemy, słuchając siebie nawzajem;
- e) osoba, która została wybrana liderem grupy, reprezentuje naszą grupę;
- f) pracujemy w grupie na miarę naszych możliwości i doceniamy siebie nawzajem;
- g) pomagamy sobie nawzajem i udzielamy wsparcia koledze/koleżance, którzy go potrzebują;
- h) prosimy o pomoc nauczyciela.

- Podpisy

10. Ocenianie

Uczeń jest oceniany w skali sześciostopniowej za recytację wiersza, analizę utworu oraz stworzenie opowieści o róży (przez nauczyciela języka polskiego), udział w przygotowaniu prezentacji (tutaj może być wspólna ocena nauczyciela języka polskiego i nauczyciela przyrody, jeśli uczeń brał udział w przygotowaniu części przyrodniczej).

Po zakończeniu projektu nauczyciele wspólnie oceniają jego realizację, jego mocne i słabe strony. Każdy nauczyciel zaprezentuje swoje uwagi na temat projektu – w których obszarach sprawdził się jako metoda edukacyjna, w których wymaga poprawy. Należy również przeanalizować, czy zostały zrealizowane wszystkie założone cele, i określić poziom ich osiągnięcia oraz zastanowić się, czy projekt nadaje się do ponownej realizacji w przyszłości. Nauczyciele powinni również wskazać obszary, które należy skorygować w przypadku realizacji innych projektów w przyszłości.

- Czy uczniowie wykonali powierzone im zadania?
- Czy wszyscy uczniowie się wypowiedzieli?
- Czy uczniowie włączali się w dyskusję?
- Czy uczniowie współpracowali ze sobą w grupach?
- Czy liderzy grup reprezentowali swoje grupy na forum klasy i przed publicznością?
- Czy uczniowie stworzyli prezentacje?
- Czy została zorganizowana wieczornica?
- W jakim stopniu założenia projektu zostały zrealizowane? 1 2 3 4 5 6
- Jakie były przeszkody, które uniemożliwiły pełną realizację projektu?
.....

Poza tym wskazane jest, aby uczniowie dokonali samooceny wzrostu swoich kompetencji. Mogą tu pomóc pytania sformułowane w ankiecie dla uczniów w programie *Myślę, odczuwam, wypowiadam się* (Szmidt 2019: 45), jednak twórczo dostosowane do realizacji projektu.

Uczniu,

wziąłeś udział w projekcie pt. *Róża – życie i śmierć*. Oceń wpływ zadań, których się podjąłeś, na wzrost Twoich umiejętności.

1. Jeśli chodzi o Twoje umiejętności związane z myśleniem nad wykonywaniem różnych ćwiczeń podczas tego projektu, czy lepiej sobie radzisz niż przed przystąpieniem do projektu?

TAK / RACZEJ TAK / RACZEJ NIE / NIE

2. Jeśli chodzi o Twoje umiejętności kierowania się życzliwością, szacunkiem i chęcią niesienia pomocy w różnych kontaktach międzyludzkich, a także dbania o dobre samopoczucie własne i innych, czy lepiej sobie radzisz?

TAK / RACZEJ TAK / RACZEJ NIE / NIE

3. Czy lepiej sobie radzisz, jeśli chodzi o Twoje umiejętności związane z wypowiedaniem się (ustnie i/lub pisemnie bądź w formie plastycznej, graficznej, artystycznej) oraz nazywaniem i wyrażaniem własnych odczuć?

TAK / RACZEJ TAK / RACZEJ NIE / NIE

4. Jeżeli chcesz coś dopowiedzieć, dokładniej przedstawić swoją opinię w związku z zadanymi Ci pytaniami, napisz o tym poniżej.

.....

(za: Szmidt 2019: 45)

Proponuje się podczas przebiegu prac dokonać obserwacji pracy grupy przynajmniej dwa razy (w razie problemów – częściowej).

Karta monitorowania prac grupowych

Data obserwacji

1. Uczniowie wybrali lidera TAK / NIE
2. Sporządzili harmonogram TAK / NIE / CZĘŚCIOWO
3. Spotykają się i działają zgodnie z harmonogramem TAK / NIE ZAWSZE / NIE
4. Pomagają sobie nawzajem TAK / NIE ZAWSZE / NIE
5. Zaobserwowane problemy
6. Sposoby pokonania problemów

Podpis osoby monitorującej

11. Materiały pomocnicze

- Oskar w reżyserii Marka Piwowskiego, Teatr Telewizji, 2005
- Słownik symboli
- Portale internetowe: AtlasRoślin.pl (dostęp 29.03.2022); Kosmetologa.pl (dostęp 29.03.2022)

12. Materiały z zasobów ORE

Elert E., Wenda A., b.r., *Praca metodą projektu* (PDF, 2,1 MB; dostęp 22.04.2022).

Kotarba-Kańczugowska M., b.r., *Praca metodą projektu* (PDF, 197 kB; dostęp: 9.09.2022), Warszawa: ORE.

Szmidt D., 2019, *Myślę, odczuwam, wypowiadam się*, Warszawa: ORE.

Akty prawne

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej, Dz. U. 2017, poz. 356 z późn. zm.

Magdalena Goik – filolog, kroatystka, literaturoznawca. Absolwentka Uniwersytetu Śląskiego. Ukończyła filologię słowiańską oraz podyplomowe studia pedagogiczne w zakresie nauczania języka polskiego oraz bibliotekoznawstwa. Autorka książek i artykułów naukowych (m.in. *Kobiety w literaturze*), powieści i wierszy. Nauczycielka języka polskiego i chorwackiego, a także języka polskiego jako obcego. Prezeska Fundacji Historii Kobiet im. Marii Renardowej, zajmuje się historią oraz edukacją regionalną. Podróżniczka, pątniczka, promuje Szlak św. Jakuba.